

Libya'daki olaylar halk hareketinden ziyade aşiretler arası savaş görüntüsü veriyor.

Libya İç Savaşı: Kabileler Arası İktidar Mücadelesi

Libyan Civil War: Inter-Tribal Power Struggle

Doç. Dr. Veysel AYHAN

ORSAM Ortadoğu Danışmanı
Abant İzzet Baysal Üniversitesi U.İ.B

Abstract

The underlying reason for the anti-Gaddafi opposition movement emerging in the East of Libya and spreading through the capital Tripoli in a short period of time, is the target and policy of the tribes, who were externalized from the government instead of setting up a western-style democratic system and who were systematically exposed to oppression, intimidation and killing policies, to build their own power. As a matter of fact Muammar Gaddafi, originating from the Gaddafi tribe in Surt Region, declared on February 22 that he would not leave the power and that he levied war on the opponent tribes. Thus, it is possible to define the recent demonstrations and conflicts in Libya as a Libyan inter-tribal conflict, in a sense. When the Arabic tribal tradition is taken into consideration, it is seen that the problem started to be considered as a vendetta, that the vendetta began with the oppression policies against the mentioned tribes in the Gaddafi period, and that it turned into a civil war as from February 17, 2011.

Libya'daki Arapların yaklaşık yüzde 85'i kabile yapısına göre örgütlenmiştir. Siyasal iktidarın dağılımında kabile bağları birincil derecede rol oynamaktadır. Şayet kabile bir bütün olarak savaş veya isyan kararı almışsa bu durum bürokrasisideki kabile üyelerini de doğrudan etkilemektedir.

Giriş

Libya'nın doğusunda başlayan ve kısa sürede başkent Trablus'a sıçrayan Kaddafi karşıtı gösterilerin temelinde Batılı tarzda demokratik bir sistem kurmak yerine iktidardan dışlanan ve yıllardır sistematik olarak baskı, sindirme ve öldürülme politikalarına maruz kalan kabilelerin kendi iktidarını kurma hedefi ve politikası yatmaktadır. Nitekim Sirte Kaddafi kabilesinden gelen Muammer Kaddafi'nin 22 Şubat'ta yaptığı açıklama ile iktidarı bırakmayacağını ve karşı kabilelere karşı savaş açtığını deklare etmiş oldu. Dolayısıyla Libya'da son günlerde yaşanan gösteriler ve çatışmaları bir anlamda Libya'daki kabileler arası bir çatışma olarak tanımlamak mümkündür. Arap kabile geleneği dikkate alındığında sorunun kan davası olarak görülmeye başladığı ve kan davasının da Kaddafi döneminde söz konusu kabilelere karşı uygulanan baskı politikalarıyla başladığı ve 17 Şubat 2011 itibarıyla de bir iç savaşa dönüştüğü görülmektedir.

Libya'daki İç Savaşın Anlaşılmasında Aşiret ve Kabile Bağlarının Önemi

Libya'daki iç savaşın kıvılcımını eski Sirenyaka topraklarının merkezinde yer alan ve Albay Kaddafi darbesine kadar Trablus'la birlikte başkent olan Bingazi'de 15 Şubat'ta avukat ve rejim karşıtı Fethi Terbil'in tutuklanması üzerine Bingazi polis merkezi önünde başlayan gösterilere polisin sert müdahale etmesi oluşturmuştur. Terbil'in bırakılmasını isteyen ilk önce gösterilere katılımın kısa sürede 600-700 kişiye ulaşmasını ve polisin müdahalesi sırasında başta Zintan olmak üzere değişik kabilelere bağlı yaklaşık 40

göstericinin olaylar sırasında yaralanması üzerine protesto eylemleri kısa sürede Bingazi başta olmak üzere Doğu Libya'da bulunan Al Bayda ve Az Zintan'a da sıçramıştır. Olaylar 16 Şubat'ta da Zavayya, Tibbu, Warfalla ve Majabra aşiretlerinin yoğun yaşadığı Derne, Kufra, Tabruk, Jalu gibi Doğu ve Güney Libya toprakları içinde yer alan yerleşim birimlerine sıçradı. Barışçıl kitle gösterilerine karşı güvenlik güçlerinin sert müdahalelerde bulunması ve olaylar sırasında sivil kayıpların yaşanması krizin daha da tırmanmasına yol açmıştır. İktidarın şiddet kullanması üzerine daha da tırmanan gerginlikler 17 Şubat'ta muhaliflerin çağrısıyla Öfke Günü gösterilerinin düzenlenmesiyle sonuçlanmış; ancak Kaddafi yönetiminin özel birlikler ve Afrika kökenli paralı askerleri kullanması üzerine olaylar sırasında yaklaşık 6 kişi yaşamını yitirmesiyle farklı bir aşamaya taşınmıştır. Kaddafi yönetimi ordu içindeki aşiret bağlarının varlığını bildiğinden olaylar sırasında ordu yerine kendisine bağlı güvenilir birlikler ve askerleri kullanma yoluna gitmiştir. Ancak Kaddafi'nin olaylara yaklaşımı yıllardır iktidardan dışlanan veya istediği ölçüde iktidarda yer alamayan kabilelerin isyanını genişletmiş artık gösterilerin hedefinde doğrudan Libya'da Kaddafi kabilesinin bir üyesi olan Albay Kaddafi iktidarını sonlandırmak yer almıştır.

Bu kapsamda Libya'daki Arap toplumunun yapısı üzerinde kısaca durmakta yarar vardır. Libya'daki Arapların yaklaşık %85'i kabile yapısına göre örgütlenmiştir. Siyasal iktidarın dağılımında kabile bağları birincil derecede rol oynamaktadır. Şayet kabile bir bütün olarak savaş veya isyan kararı almışsa bu durum siyasal veya devlet bürokrasisinde yer alan kabile üyelerinin pozisyonunu da doğrudan etkilemektedir. Ni-

Kaddafi her an kendi aşiretinin desteğini dahi kaybedebilir.

tekim Libya'da kabileler arası çatışmalar başladıktan hemen sonra Adalet Bakanı, İçişleri Bakanı, bazı Büyükelçiler ve üst düzey askerlerin görevlerinden istifa etmesinin de temel nedeni bağlı oldukları kabilelerin isyan hareketine katılmalarından veya söz konusu kabilelere karşı silah kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Diğer bir deyişle aşağıda üzerinde durulacağı üzere söz konusu kişiler Kaddafi sivil insanları öldürdü diye görevlerinde ayrıldı demek doğru bir değerlendirme değildir. Libya veya genelde Arap toplumunu irdelerken kabile ve aşiret gibi kavramların birbirlerinin yerine kullanıldığı görülmektedir. Bu iki kavram arasındaki bazı farklılıkları kısaca belirtmek yerinde olacaktır. Buna göre terime yüklenen anlam itibarıyla en üst örgütlenme şekli aşiretlerin bir araya gelerek oluşturdukları kabilelerdir. Kabileler

kendi içinde aşağıya doğru aşiret, sülale ve aile birliklerinden oluşmaktadır.¹ Libya'da bir çok büyük aşiretin yanı sıra bunların alt tabanları olan kabile birliklikleri de bulunmaktadır. bir nevi konfederasyon şeklinde örgütlenen bu yapılar karar verme şekli genellikle şura veya Meclis dediğimiz ve alt aile birlikliklerinden, sülale, kabile liderlerine kadar olan kesimlerin bir araya gelerek karar aldığı bir karar verme süreçleri vardır. Aşiret liderlerinin seçiminde babadan oğla kuralı yerine yönetici sülaledeki bireyler arasında aşiretin güvenliğini, çıkarını ve devamını en iyi şekilde sürdürecektir bireyin seçilmesi öngörülmektedir. Aşiretin liderini çıkaran sülalenin başarılı bir lider çıkartamaması durumunda bir başka sülaleden yeni bir liderin ortaya çıkması da mümkündür. Üzerinde durulması gereken bir diğer önemli özellik ise Arap aşiret geleneğinde evliliklerin oldukça önemli olduğudur. Çünkü, aşiretler veya kabileler, yalnızca erkek çocuklar ile evlenmemiş bayan bireylerden oluşmaktadır. Evlilikler genellikle sülale içi, aynı aşiret içerisindeki kabileler içi veya bazı özel durumlarda, barış yapmak, yeni bir işbirliği kurmak veya kan davalarını sonlandırmak adına rakip kabileler veya aşiretler arası olabilmektedir. Bununla birlikte eğer kabilenin evlenmemiş kız çocuğu, bir başka kabileden biriyle evlenirse, bayan sözkonusu kabileden çıkarak kocasının bağlı olduğu kabilenin bir üyesi olmaktadır. Dolayısıyla doğan çocukların herhangi bir çatışma durumunda öz dayılarıyla savaşması olağan karşılanmaktadır. Ayrıca Libya'daki kabile yapısında biattan ziyade özgürlük ve bağımsızlık daha da önemli bir gelenektir. Kendi içerisinde sınıfsal bir ayrıma gitmeyen kabile üyeleri kararların alınmasına da katılma hakkına sahiptirler. Alınan kararları kabul etmeyen üyeler başka kabilelerin koruması altına girebilirler. Çünkü, kabile içerisinde kararlar Meclislerde alınırken tüm kesimler açık bir şekilde tartışmalara katılmak ve en sonunda alınan karara uyulacağı kabile üyelerince belirtilmektedir. Dolayısıyla kararlar üstten dayatmayla değil alttan üste doğru alınmaktadır. Bu gelenek ve anlayış, Libya'daki siyasal iktidar mücadelesinin nasıl şekillendiği ve nasıl şekilleneceğinin anlaşılmasında bize ciddi katkı sağlamaktadır.

Muhalefete destek veren kabilelerin sayısal olarak üstünlüğü ve komşu ülkelerdeki kabilelerden aldıkları destek Kaddafi için yolun sonunun görüldüğünü göstermektedir. Bu aşamadan sonra Kadafi'nin tüm Libya'ya hakim olması mümkün gözükmemektedir.

İç Savaşta Belirginleşen Saflar: Libya'daki Aşiretlerin Pozisyonu

Libya toprakları İslamiyetle birlikte Arap kabilelerinin yoğun bir şekilde göçüne tanıklık etmiştir. Şuan Libya'da 140'e yakın kabilenin olduğu ve aynı kabilenin bazı kollarının Mısır, Çad ve Cezayir'de yaşadığı bilinmektedir. Örneğin, Libya-Mısır sınırında yaşayan Ali'nin Evlatları ve Haraba adlı aşiretlerin önemli bir kısmı da Mısır topraklarında yaşamaktadır. İsyana ilk baştan itibaren destek veren aşiret üyeleri doğrudan Mısır-Libya sınırının iki tarafını da kontrol altına aldıktan sonra başta gıda ve sağlık gibi temel ihtiyaç maddeleri olmak üzere Libya'daki aşiret üyelerine silah desteği vermeye başlamışlardır.² Diğer yandan gene Mısır'daki bir diğer aşiret üyeleri ise Kaddafi'ye destek vermek için doğrudan 400 üyesini savaşmaları için Libya'ya göndermiştir.³ Ayrıca Yemen'deki en önemli aşiret konfederasyonu olan Haşhid aşiretinin lideri Şeyh Hüseyin Ahmar da Kaddafi'yi desteklediğini ve on bin savaşçıyı Libya'ya göndermeye hazır olduklarını açıklamıştır.⁴ Diğer yandan Katar'da Thani kabilesinin bir üyesi olan Dışışleri Bakanının uluslararası kamuoyuna olaylara müdahale etme çağrısında bulunması da dikkat çekicidir. Dolayısıyla Libya'daki çatışmaların kısa sürede tüm Arap coğrafyasındaki kabilelerin soruna bakışını etkilediği görülmektedir.

Nitekim, bazı kaynaklar Ali'nin Evlatlarına bağlı aşiret bireylerinin Mısır'daki sayısının 2 milyon civarında olduğunu ileri sürmektedir.⁵ Ancak 1928'de Libya kökenli olup Mısır topraklarında yaşayan kabilelerin 70 bin kişi olduğu⁶ ileri sürülmüştür. Bunlardan 40 bininin doğrudan Ali'nin Evlatları aşiretine bağlı olduğu ileri sürülmüştür.

Günümüze bu rakımın en azından yüzbinlerle ifade edilmesi bile Trablus'taki iktidar mücadelesinin ne kadar karışık olduğunu göstermektedir.

Nitekim Fatimilerden-Osmanlıya kadar Libya'daki kabilelerin dağılımı temelinde genellikle üç ayrı eyalet şeklinde bir idari ve siyasi yapının oluşturulduğu görülmektedir. Bu idari ve siyasi bölgeler Mısır ve Trablus arasında kalan ve Osmanlı kaynaklarında bölgenin eski adına atıf olarak Sirenayka olarak adlandırılan topraklar, Cad ile Nijer'e sınır oluşturan Fizan (veya Fizzan) bölgesi ve Akdeniz kıyı şeridinden başlayarak iç kesimlere kadar uzanan Trablus'tur.⁷ Kaddafi karşıtı gösterilerin Osmanlı dönemindeki adıyla Sirenayka Vilayetinde (Doğu Libya toprakları) başlaması ardından da Fizan ve Trablusgarp bölgesine sıçramasında rol oynayan unsurların başında tarihsel, toplumsal, siyasal ve ekonomik sorunların yattığı görülmektedir. Bu çerçevede tüm bu unsurları irdelemekte fayda vardır. Olayların tarihsel geri planı Arapların ilk göçüne kadar gitmekle birlikte daha yakın bir dönemle bakacak olursak 1830'larla başlamak yerinde olacaktır. Bilindiği üzere Osmanlı ilk önce Sirenayka topraklarında yaşayan kabileler üzerinde bir otorite oluşturduktan 50-60 yıl sonra Fizan bölgesine yönelmişti. Buna rağmen Fizan'daki denetim 1800'lerin sonuna kadar istenilen düzeyde olmamış ve kabilelerin bağımsızlıklarını koruduğu görülmüştür. Sultan Abdulhamid döneminde Sirenayka ve Fizan'da etkili olmaya başlayan Senüsi Tarikatıyla işbirliğine gidildi ve böylelikle tarikatı destekleyen başta Sirenayka ve Fizan bölgesindeki aşiretler üzerinde etkin olmaya çalışıldı. Senüsi tarikatı 1890'da ilk özerk yönetimini Jaghub kurduktan

Kaddafi iktidarı döneminde 20 ile 30 arası aşiret siyasal alanda etkili bir rol oynamışlardır. Bunlardan yaklaşık 10'u ise kilit konumlarda yer almıştır. Aşiretlerin bazıları sayısal olarak birkaç bölgede temsil edilmektedir.

sonra kısa sürede Fizan, Kufra, Trablus, Derne gibi bir çok bölgede Zaviyeler açarak dini ve sosyal alanlarda toplumu örgütlemeye çalışmıştır. Senusi hareketi daha sonraları İngilizlerin desteğiyle Emir İdris liderliğinde 1949'de Bingazi merkezli Sirenayka topraklarında Emirlik ve 1951'de Trablus ve Fizan'ın birleştirilmesiyle Federal bir idari yapıya sahip olan Libya Krallığı'na dönüşmüştür. Ancak iktidar gerçek anlamda Kral İdris yerine bağımsızlık öncesi dönemde de bölgenin yöneticileri olan Sirenayka'daki aşiretlerin elinde olmuştur. Ömer Muhtar'ın aksine yönetim zafiyeti gösteren, İngiliz, Amerikalı ve sonraları İtalyanlar ile de anlaşma yoluna giden Kral İdris döneminde Mısır'daki Hür Subaylar hareketi Libyalı askerleri de etkilemiş ve 1969'da bir çok kabilenin desteğini yitiren Kral İdris'e karşı Albay Kaddafi başarılı bir darbe girişiminde bulunarak iktidarı ele geçirmiştir. Albay Kaddafi kabileleri toplumsal istikrarın ve güvenliğin bir garantörü olarak görmüş ve devlet yapısını kabilelerin gücü, iktidara bağlılığı ve toplumsal alandaki güçleri çerçevesinde oluşturmuştur.⁸ 1970 sonrası dönemde iktidarın siyasal, idari ve güvenlik boyutunda Sireneyka ve Fizanlı aşiretlerinden ağırlıklı olarak Trabluslu aşiretlerin eline geçmesi bu bölgelerde Kaddafi iktidarına verilen desteğin sınırlı olmasına yol açmıştır.

Albay Kaddafi döneminde her ne kadar doğrudan halk yönetimi, yeşil sosyalizm veya yerinde yönetim gibi söylemler kullanılmışsa da gerçekten iktidarın ve yönetim şeklinin belirlenmesinde aşiretler arası ilişkiler belirleyici olmuştur. Bingazi'den Trablus'a taşınan yeni iktidarda iktidarın merkezine oturan Kaddafi aşireti 1969'a kadar Libya'da etkili olan ve sayısal olarak büyük

bir nüfusa sahip bir aşiret olarak adından söz ettirmemişti. Albay Kaddafi iktidarında Libya'nın en büyük aşireti olan ve sayısal olarak 1 milyon civarında olduğu ileri sürülen Warfalla aşireti, Magariha aşireti, Osmanlı ve İtalyanlara karşı savaşan El-Awaqir aşireti, el-Mujabra, Obeidat ve Farjan aşiretleri önemli bir rol oynadı. Askeri birimler ve özellikle hava kuvvetlerinde 1993'e kadar Warfalla aşiretinin etkinliği vardı. Ancak daha Kaddafi'ye düzenlenen suikast girişimlerinden sonra Kaddafi kabilesi bu birimi kendi denetimi altına almıştır. Diğer yandan Kaddafi'den sonra ikinci adam konumunda olan General Abdulselem Callut da Magariha aşiretine bağlıdır. Magariha aşireti sistem içerisinde kilit konumları elinde tutmaktadır. Bununla birlikte 1969 darbesinde yer alan ve daha sonraları da kurulan Devrim Komite Konseyi üyesi olan General Abdulselem Callut 1998'den itibaren siyasal alanda fazla gözükmemeye başlamıştır.⁹ Lockerbie'ye düşen uçağı bombalayan Abdel Baset al-Megrahi'de aynı aşiretin bir üyesidir. Magariha aşiretinin pozisyonu Kaddafi'nin iktidarının sürmesinde veya sona ermesinde oldukça önemli olacaktır.

Kaddafi iktidarı döneminde 25 ile 30 arası aşiret siyasal alanda etkili bir rol oynamışlardır. Bunlardan yaklaşık 10'u ise kilit konumlarda yer almışlardır. Aşiretlerin bazıları sayısal olarak birkaç bölgede temsil edilmektedirler. Bu bağlamda aşiretlerin bölgesel dağılımına bakıldığında şöyle bir tablo ortaya çıkmaktadır.¹⁰

Trablusgarp bölgesi: Warfala, Magariha, Maslata, Awlad Busayf, Al-Zintan, Al-Rijban, Zawiya.

Kaddafi rejimine karşı doğrudan isyan ettiğini açıklayan kabilelerin başında Libya'daki en büyük kabile olan Warfala kabilesi olmuştur. Kabilenin liderlerinden Ekrem Warfalli, Kaddafi'ye "artık kardeşim değilsin ve ülkeyi terk etmelisin" mesajını göndermiştir.

Sirenayka bölgesi : Al-Zuwayya, Awlad Ali, Misurata, Masamir, Al-Awagir, Al-Abaidat, Drasa, Al-Barasa, Al-Fawakhir, Al-Majabra, Kargala, Tawajeer, Azziyat, Ramla.

Sirte bölgesi: Qaddafi, Al-Magariha, Al-Magharba, Al-Riyyah, Al-Haraba, Al-Zuwaid, Al-Guwaid

Fizan bölgesi: Al-Hutman, Al-Hassawna, Tibbu, Tuareg (Tuarık).

Bu bağlamda Kaddafi rejimine karşı doğrudan isyan ettiğini açıklayan kabilelerin başında Libya'daki en büyük kabile olan Warfala kabilesi olmuştur. Kabilenin liderlerinden Ekrem Warfalli yaptığı açıklamada Kaddafi'yi kast ederek "artık kardeşim değilsin ve ülkeyi terk etmelisin" mesajı göndermiştir. Trablus'un güney bölgelerinde etkili olan kabile üyelerinin bir kısmı da başkentte bulunmaktadır. bir diğer önemli kabile olan Zuwayya'da isyana destek veren kabileler arasında yer almıştır. Şeyh Faraj Zuway yaptığı açıklamada devlet tarafından halka uygulanan saldırılar son bulmazsa petrol akışını keseceklerini ifade etmişlerdi. Misurata bölgesinde etkili olan Misurata kabilesi şehrin denetimini ele geçirmiş bulunmaktadır. Kabile üyeleri Derne ve Bingazi'deki gösteriler de önemli bir rol oynamaktadırlar. Pekin'de istifa eden Libya'nın Pekin Büyükelçisi Hüseyin Sadık al Misurati bu kabilelidir. Awlad Ali kabilesi Mısır-Libya sınırındaki kontrolü ele geçirerek hükümet güçlerini bölgeden çıkartmış bulunmaktadır. Zintan kabilesi üyeleri kendi adlarıyla anılan şehrin kontrolünü ele geçirmiş ve hükümete ait birlikleri bölgeden çıkartmışlardır. İsyana destek veren

Tabruk bölgesinin askeri komutanı Süleyman Mahmut Abaidat ve istifa eden İçişleri Bakanı Abdul Fattah Yunus al Abidi de al Abaidat kabilesine bağlıdır. Tabruk bölgesinde kontrol muhalefetin eline geçmiştir. Fizan bölgesindeki Tuvarık kabilesi ilk günlerden itibaren muhalefet gruplarına destek verdiğini açıklamıştır. Eski adalet bakanı ve Halk Komitesi Genel Sekreteri Mostafa Mohamed Abdel-Jalil Muhafazakar özellikleriyle bilinen Musamir kabilesi de isyan hareketine destek veren bir diğer güç olmuştur.¹¹

Doğu Libya'da Yeni Bir Devlet: Özgür Libya

Çatışmaların artması ve Kaddafi'nin aşırı güç kullanması sonucu olaylar kısa sürede muhalefet destekleyen kabile güçlerinin doğudaki şehirlerde kontrolü ele geçirmesiyle sonuçlanmıştır. Kaddafi dönemin eski Adalet Bakanı ve yeni Doğu Libya hükümetinin de yeni Adalet Bakanı olarak seçilen Mohamed Abdel-Jalil isyana liderlik eden kişiler arasında yer almıştır. Sonuç olarak 25 Şubatta gelindiğinde muhalif güçlerinin Bingazi, Beyda, Tobruk, Şahat, Derne, Ajdabiya, Misurata, Al Hums, Zenten, Az Zawiyah, Zuwarah, Kufra, Şaryan, Zuara ve Nalut'ta tam kontrol ve başkent Trablus dahil halen iktidarın denetiminde alan bazı bölgelerde de muhalefet hareketlerini genişlettikleri ileri sürülmektedir. İlk başlarda yerel konseylerini oluşturan muhalefet güçleri 24 Şubatta yaptıkları geniş katılımlı bir toplantıyla Trablus'tan ayrı ve bağımsız yeni bir idari ve siyasi yapılanma kararı almışlardır. Doğu Libya'nın yeni Adalet Bakanı seçilen Mohamed Abdel-Jalil Bayda'daki toplantıya liderlik ederken toplantıda Bingazi'de oluşturulan halk

komiteleri gibi diğer şehirlerde de halk komitelerinin oluşturulması yönünde kararlar alındığını ifade etti.¹² Ayrıca Trablus'tan ayrı olarak yerel ve ulusal basın yayın organlarının kurulmasına karar verilmiştir.

Bayda'daki toplantıda ayrıca Kaddafi yönetimine karşı uluslararası müdahale yapılması yönünde çağrılar dile getirilmesi dikkat çekicidir. Adalet Bakanı yaptığı açıklamalarda Lockerbie'ye düşen uçağı bombalayan Abdel Baset al-Megrahi'nin doğrudan Albay Kaddafi'nin emriyle bunu gerçekleştirdiğini ve ellerinde kesin kanıtlar olduğunu ileri sürmüştür. Sürgündeki Senusi hanedanlığının Veliht Prensi olan Abdullah el Senusi'de uluslararası kamuoyuna müdahale çağrısında bulunmuştur.

Diğer yandan Kaddafi rejiminin her geçen gün zayıfladığı görülmektedir. Özellikle rejime açıkça muhalefet kararı almayan doğudaki El Avagir kabilesi ile Sirte ve Trablus bölgesinde etkili olan Al-Magariha kabilelerinin tutumları oldukça önemli olacaktır. Bunların dışında rejimi destekleyen bazı küçük kabileler bulunsa da özellikle Magariha'nın tutumu Kaddafi'nin ve Kaddafi kabilesinin konumunu ciddi şekilde etkileyecektir. Buna rağmen muhalefete destek veren kabilelerin sayısal olarak üstünlüğü ve komşu ülkelerdeki kabilelerden aldıkları destek Kaddafi için yolun sonunun görüldüğünü göstermektedir. Bu aşamadan sonra Kaddafi'nin tüm Libya'ya hakim olması mümkün gözükmediği gibi Kaddafi kabilesi bile varlığını sürdürmek için Albay Kaddafi'ye verdiği desteği çekebilir.

DİPNOTLAR

- 1 Amal S.M. Obeidii, Political culture in Libya, UK: Curzon Prs., 2001, ss. 111-112
- 2 Farrag Ismail, "Awlad Ali the biggest Libyan-Egyptian tribe", <http://www.alarabiya.net/articles/2011/02/24/139018.html>
- 3 Mohamed Abd el Fattah, "400 Egyptians arriving in Libya to support the Gaddafi .. And tribes, Matrouh and the lake in favor of the revolution" Feb 24, 2011 <http://www.allvoices.com/contributed-news/8292258-400-egyptians-arriving-in-libya-to-support-the-gaddafi-and-tribes-matrouh-and-the-lake-in-favor-of-the-revolution>
- 4 Yemeni Tribal Leader Announces his Support for Gaddafi's regime Yemen Post Newspaper, 23, February, 2011, <http://yemenpost.net/Detail123456789.aspx?ID=3&SubID=3178>
- 5 Ismail, loc. cit.
- 6 Ali Abdullatif Ahmida, The Making of Modern Libya: State Formation, Colonization and Resistance Resistance: 1930-1932, USA: State University of New York, 1994, S. 95
- 7 The Libyan paradox Yazar: Luis Martínez, s. 98
- 8 Political culture in Libya Yazar: Amal Obeidii, ss. 116.
- 9 "Pariah States" & Sanctions in the Middle East: Iraq, Libya, Sudan Yazar: Tim Niblock, s. 88
- 10 Abdulsattar Hatitah, "Libyan Tribal Map: Network of loyalties that will determine Gaddafi's fate", Al Awsat Newspaper, 22/02/2011, <http://aawsat.com/english/news.asp?section=3&id=24257>; Emrys L. Peters, Jack Goody, Emanuel Marx, "The Bedouin of Cyrenaica: studies in personal and corporate power", University of Cambridge pub., 1990; Wading through maze of Libyan tribes, 22 Şubat 2011, <http://www.sandraoffthestrrip.com/2011/02/22/nearly-impossible-to-wade-through-maze-of-libyan-tribes/>
- 11 http://articles.cnn.com/2011-02-23/world/libya.interior.minister_1_libyan-security-forces-libyan-state-qury-na?_s=PM:WORLD
- 12 <http://www.theaustralian.com.au/libyans-go-their-own-way-in-east/story-fn7ycml4-1226011592891>